

OB JUBILEJU DR. MARJE BORŠNIKOVE

Pred mesecem (24. jan. 1966) je praznovala v Ljubljani šestdesetletnico dr. Marja Boršnikova. V slovenski literarni zgodovini je navzoča in dejavna natančno štirideset let. Poudariti pa moramo, da ta navzočnost in dejavnost nista posledica volje in vztrajnosti, ampak koreninita v izjemni nadarjenosti, ustvarjalni moči in osebni odločnosti, tedaj v tistih psihičnih silah in kvalitetah, ki so se zbrale v tej Notranjki ter jo uvrstile med eno maloštevilnih slovenskih znanstvenic predvojnega rodu.

V literarnozgodovinsko šolo je hodila k Franu Kidriču in Ivanu Prijatelju. To pa pomeni, da je imela priložnost opazovati do vseh potankosti argumentirano analizo literarnozgodovinskih pojavov in nič manj ostro pozornost za stilne vrednote besednih umetnin. Ob tem si je ustvarila sintetično literarnozgodovinsko metodo, ki jo je dopolnila še s sociološkim razumevanjem duhovnih procesov, pa zato tudi književnega. S tem totalnim raziskovalnim instrumentom in z občutkom za umetniške tekste živi odtlej raziskovanju slovenske književnosti.

Že prve raziskovalne teme pričajo, da ni izbrala lažje poti, ampak se je odločila za osrednje probleme slovenske literarne zgodovine. Ko ji je znanstveno eksplikacijo Ivana Cankarja preprečila provincialna kulturnoposestniška misel, je izbrala Antona Aškercu. Z objavo *Aškercu v bibliografiji* (1936) je dala vedeti, da bo nadaljevala tradicijo znanstvenega načela, po katerem mora tudi literarni zgodovinar sleherno trditev argumentirati. S knjigo *Aškerc* (1939) je po Prijatelju premaknila slovensko literarno raziskovanje na področje realizma. Kakor pred njim Cankarja, pa si tudi Aškercu ni izbrala samo iz stilnih pobud, marveč tudi iz kulturnopolitičnih. S knjigo je opozorila, da je slovenski liberalizem kot duhovna struja ugonobil že Aškercu in zato v njem Slovenci po prvi svetovni vojni niso imeli kaj več iskati. Hkrati pa je Aškercu odprl tisto smer v literaturi in sprožil kulturnopolitični diferencialni proces, ki ga je slovenska Moderna poglobila, izčistila in mu dala vzgon, v katerem se je naposled razkrojil tudi slovenski klerikalizem. Monografija o »borcu Aškercu« je bila tvegano in pogumno dejanje, s katerim je Boršnikova okrepila predvojno slovensko napredno duhovno fronto. Njena študija o *Vidi Jerajevi* (1935) in sourejevanje izbranega dela *Zofke Kvedrove* tik pred drugo vojno pa kažeta, da se je posvečala tudi analizi ženske ustvarjalnosti v literaturi.

Med okupacijo se je umaknila v ilegalo in sodelovala v osvobodilni fronti. Po vojni je poglobila kvaliteto svojega literarnozgodovinskega dela in ga z vso vnemo razširja in bogati še danes. Leta 1948 je izdala *Kratek pregled slovenskega slovstva*, kmalu za tem knjigo *Fran Celestin* (1951), sledil je dialog s pesnikom Alojzom Gradnikom (*Pogovori s pesnikom Gradnikom*, 1954) in nato še *Prežihov zbornik* (1957), ki ga je pripravila skupaj s svojimi študenti. Hkrati je uredila in komentirala dve knjigi Aškerca in osem knjig Ivana Tavčarja v seriji *Zbrana dela slovenskih klasikov*. Njena študija o Vorancu še ni dokončana, enako o Kersniku, Glazerju in še nekatere druge. Te in druge študije je zbrala v knjigo *Študije in fragmenti* (1962), kjer je hkrati bistveno razširila in metodološko dopolnila svoj nekdanji *Pregled*. Medtem ko je v knjigi *Fran Celestin* natančneje razložila svoje poglede na realizem, posebno na njegovo slovensko varianto v drugi polovici 19. stoletja, se je v študijah o Gradniku, Vorancu, Glazerju in drugih uspešno lotevala tudi stilnega in jezikovnega gradiva ter pronikala ob njem v globine in motive pesniških idej in osebnosti.

Intenzivno raziskovanje številnih idejnih in stilnih valov v slovenski književnosti jo je naposled opozorilo na to, da mora imeti tudi posameznik svoj ustvarjalni ritem. Ta vidik je nato preizkusila v novem *Pregledu slovenskega slovstva* tako, da ga je razširila na generacijski ritmični princip. Priznati moramo, da je s to metodološko novostjo zadela na razmeroma trdo preizkušnjo, vendar je — dinamične osebnosti, ki veruje v dialektiko raziskujočega duha — ni bistveno prizadela, še manj okrnila njeno raziskovalno voljo.

Ustvarjalni nemir je skoraj nepretrgoma zahteval od jubilanke tudi organizacijsko delo. Slavistična knjižnica, *Klasje*, *Prežihov zbornik* so neizpodbitne priče, kako si je vztrajno prizadevala združevati in povezovali tvorne slaviste v kar najbolj homogen ustvarjalni kolektiv. V tem duhu je uredila prvo leto (1955—56) tudi literarnozgodovinski del revije *Jezik in slovstvo*. Njena najvišja organizacijska misel pa je bil v nekaj poslednjih letih »Slovanski inštitut«; s priporočilom, da misel nanj ne bi smela zamreti, se je leta 1963 poslovila od Univerze.

Njeni slušatelji in poznejši sodelavci se z zadovoljstvom spominjajo, kako jih je vztrajno opominjala na disciplino in poštenost znanstvenega dela. Njenega mentorstva niso doživljali kot nekaj, kar stoji visoko nad učencem, a tudi ne kot nekaj, kar neogljeneosti prizanaša in jo pusti tavati zato, da bi se distanca ohranila v nedogleden čas. Profesorica Boršnikova je vzpodbujala s svojo brezobzirno, vendar vselej blagohotno kritičnostjo, ker je videla v kritičnem osvajanju resnice tudi najbolj spoštljiv odnos do človeka in do znanstvenega dela. Kot neizprosni dialektik je morebiti v škodo svojih stališč, a z vero v razvoj znanosti vzpodbujala mladi rod, naj po svoji nadarjenosti in ustrezno duhovnim tokovom časa odpira literarni zgodovini nova obzorja. Zmeraj se je veselila takih uspehov, toliko bolj, ker je vse do danes od novejših metod kritično sprejemala vse inovacije, s katerimi je lahko dopolnjevala svojo metodo.

Ob dvojnem jubileju ji želimo, da bi njena integracijska pobuda znotraj slovenske slavistike začela počasi zoreti. Še bolj pa ji želimo novih literarnozgodovinskih rezultatov in vseh možnosti, da bi lahko še leta bogatila slovensko narodno kulturo in znanost.

Franc Zadavec